

ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ

FORMATION OF ADMINISTRATIVE COMPETENCE IN THE PROCESS OF VOCATIONAL TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS IN MILITARY MANAGEMENT

У статті розглянуто проблему нових аспектів кадрового забезпечення Збройних Сил України, котра зумовлює реформування системи військової освіти. Виявлено основний шлях підвищення якості вищої військової спеціальної освіти, який передбачає розвиток і модернізацію її змісту, посилення практичної спрямованості освітніх програм. Розглянуто специфіку формування управлінської компетентності майбутніх фахівців із військового управління. Детально охарактеризовані управлінські компетенції, котрі формуються у процесі професійної підготовки майбутніх військових фахівців з управління. Представлено авторський аналіз особливостей управлінської компетентності як одного з найважливіших результатів професійної підготовки майбутніх фахівців з управління. Розширено й обґрунтовано професійно орієнтоване поняття «управлінська компетентність» як здатність особистості здійснювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію, ухвалювати управлінські рішення на основі знань, умінь, досвіду, ціннісних установок та емоційно-вольових якостей, зорієнтованих на «діалог позицій». Управлінську компетентність майбутніх фахівців із військового управління розглянуто як структурний елемент загальної професійної компетентності, котра забезпечує ефективність службово-бойової діяльності та безпосередньо відображається на якості військової діяльності, настроях і дисципліні підлеглих. Управлінська компетентність є значущим чинником, що зумовлює військову діяльність, бойову готовність підрозділу та морально-психологічний стан колективу. Обґрунтовано актуальність розвитку управлінської компетентності майбутніх фахівців із військового управління та її вплив на показники навчально-бойової діяльності підлеглих. Рівень сформованості управлінської компетентності відображає функціональну надійність та адекватно забезпечує виконання поставлених перед майбутніми фахівцями з військового управління управлінських завдань.

Ключові слова: управлінська компетентність, майбутні фахівці з військового управління, професійна підготовка, військові заклади вищої освіти.

The article deals with the problem of new aspects of staffing of the Armed Forces of Ukraine that leads to the reform of the system of military education. The main way of increasing quality of higher military special education, which provides for the development and modernization of its essence, strengthening the practical orientation of educational programs has been revealed. The specifics of the formation of administrative competence of future specialists in military management have been analyzed. The administrative competencies, which are formed in the process of vocational training of future military specialists in management, have been characterized in details. The author's analysis of peculiarities of administrative competence as one of the most important results of vocational training of future specialists in management has been presented. The professionally-oriented notion of "administrative competence" as person's ability to carry out subject-subjective interaction, to make managerial decisions on the basis of knowledge, skills, experience, valuable settings and emotional and volitional qualities focused on "dialogue of positions" has been extended and substantiated. Administrative competence of future specialists in military management has been analyzed as a structural element of general professional competence, which provides the effectiveness of service and combat activities and directly affects the quality of military activities, attitudes and disciplines of subordinates. Administrative competence is a significant factor that determines the military activity, combat readiness of the subdivision and the moral and psychological state of the team. The relevance of the development of administrative competence of future specialists in military management and its influence on the indicators of training and combat activities of subordinates has been grounded. The level of formation of administrative competence reflects the functional reliability and adequately ensures the implementation of the set administrative tasks assigned to future specialists in military management.

Key words: administrative competence, future specialists in military management, vocational training, military institutions of higher education.

УДК 378:615.851
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/26.32>

Тарасюк Ю.М.,
старший викладач кафедри
загальновійськових дисциплін
Військового інституту телекомунікацій
та інформатизації імені Героїв Крут

Постановка проблеми в загальному вигляді. Зміна військово-політичної обстановки, ескалація напруги на прикордонних територіях, діяльність терористичних організацій і незаконних збройних формувань, активізація діяльності радикально налаштованих опозиційних елементів всередині держави, скорочення штатної чисельності силових структур в умовах економічної кризи, зростаючі вимоги, які висувуються до випускників військових закладів вищої освіти (ВЗВО) – чинники,

що зумовлюють необхідність виведення системи підготовки офіцерських кадрів на якісно новий рівень. Військова освіта визначається як процес і результат засвоєння військово-професійних компетенцій, які дозволяють майбутнім офіцерам якісно виконувати службові обов'язки [10, с. 75]. На сучасному етапі серед проблем педагогіки вищої військової школи, що досліджує шляхи вдосконалення базової системи підготовки офіцерських кадрів, провідне місце посідають ключові

питання підвищення ефективності освітньої діяльності військових закладів вищої освіти. Якісно змінюються комбінації вимог до багаторівневих контурів підготовленості та управлінської компетентності сучасних офіцерів, зокрема й фахівців із військового управління [4, с. 20]. Системно підвищуються кінцеві критерії відповідальності та ролі особистості в сучасних просторових умовах формування багатополярного світу. Як свідчить практика, сучасні умови бойової діяльності підрозділів Збройних Сил України вимагають від майбутніх фахівців із військового управління вміння швидко реагувати на нові завдання, ухвалювати нестандартні рішення, передбачити наслідки прийнятих рішень. Майбутні фахівці з військового управління повинні володіти не лише достатньою компетентністю для вирішення професійних завдань у мирний і воєнний час – вони повинні вміти швидко орієнтуватись у мінливих умовах та адаптуватись до них, ухвалювати своєчасні, оптимальні та дієві управлінські рішення.

З огляду на це особливої актуальності та унікальності набуває «вічна» проблематика сучасної педагогіки – пошук траєкторій і формату опцій щодо підвищення ефективності процесів підготовки майбутніх фахівців, зокрема й майбутніх офіцерів із військового управління, інструментарію формування в них управлінської компетентності, готовності своєчасно і якісно вирішувати службово-бойові завдання будь-якої категорії складності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз літературних джерел із проблеми дослідження свідчить, що вітчизняними та зарубіжними науковцями проведено низку досліджень, у яких аналізуються проблеми військового управління офіцерів (О. Бойко, Т. Мацевко, С. Мосов, Л. Олійник, О. Прохоров, І. Руснак, В. Стасюк, В. Телелим, Р. Торчевський, В. Ягупов та інші). В окреслених наукових розвідках управлінську діяльність розглянуто як міждисциплінарну наукову проблему в декількох аспектах: філософському (обґрунтовано методологічні основи поняттєво-категорійного апарату, критерії, принципи і структуру управлінської діяльності (І. Зязюн, І. Смоліков, Г. Щедровицький тощо)); військовому (з'ясування сутності управління військами, вормування військової термінології у сфері керівництва (С. Мосов, І. Руснак, В. Телелим та інші); психологічному (психологічне забезпечення управлінської діяльності, особистісний потенціал керівника, психологізація процесу підготовки майбутніх фахівців до специфіки управлінської діяльності, гуманізація професійної підготовки управлінських кадрів (Л. Карамушка, В. Рибалка, О. Романовський, В. Стасюк тощо); педагогічному (обґрунтування педагогічних проблем підготовки фахівців до здійснення управлінської діяльності (О. Бойко, Т. Мацевко, Л. Олійник,

О. Прохоров, О. Романовський, В. Свистун, В. Ягупов), менеджменту освіти (В. Луговий, В. Маслов, В. Пікельна та інші), системи підготовки військових фахівців (М. Нецадим, В. Ягупов), зокрема до управлінської діяльності (В. Король, Р. Торчевський)) тощо.

Сучасними науковцями визначено педагогічні умови вдосконалення професійної підготовки майбутніх офіцерів та формування їхньої готовності до керування підрозділами (М. Жиленко, Л. Мерзляк, І. Радванський); розглянуто етику управлінської діяльності військового керівника (М. Тарнавський); педагогічні аспекти управлінської діяльності офіцерів (Г. П'янковський); формування готовності до управлінської діяльності в майбутніх магістрів військово-соціального управління (О. Бойко); психологічні особливості розвитку управлінської компетентності майбутніх магістрів військового профілю (Т. Мацевко).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Актуальність теоретичних і практичних аспектів формування управлінської компетентності майбутніх фахівців із військового управління задля якісного вирішення завдань службової діяльності зумовлена гуманізацією, гуманітаризацією, демократизацією Збройних Сил України. Водночас, як свідчить аналіз наукових джерел та вивчення теорії та практики професійної підготовки у ВЗВО, системна проблема – формування управлінської компетентності майбутніх фахівців із військового управління в межах освітньої діяльності – залишається практично не дослідженою, відсутні адекватні умови й технології супроводу досліджуваного процесу, що значною мірою позначається на якості підготовки випускників військових ЗВО.

Мета статті полягає в розкритті сутності управлінської компетентності майбутніх фахівців із військового управління.

Виклад основного матеріалу. Сучасна система військової освіти переживає період реформування [6, с. 150], ключова мета якого полягає в забезпеченні стабільного комплектування військ кваліфікованими офіцерами з урахуванням новітніх соціально-економічних умов шляхом оптимізації організаційно-штатної структури військових ЗВО, вдосконалення організації підготовки, змісту військової освіти, її управління та ресурсного забезпечення. Тому надзвичайно значущою стає проблема формування управлінської компетентності майбутніх військових фахівців з управління.

Нині управлінська компетентність визначається як сегмент професійної компетентності майбутніх військових фахівців [9, с. 19] і розглядається як глобальний фундамент внутрішніх ресурсів офіцера, що застосовується для ефективного навчання та керівництва підлеглими й особовим складом згідно з основними арсеналом складників

його діяльності (принципи, цілі, технології тощо) [2, с. 24]. Початкові етапи формування і становлення концептуальних основ і подальшого розвитку управлінської компетентності почали активно розроблятися у Великобританії й до кінця ХХ століття сформувались два фундаментальні різновиди компетентнісного підходу:

- особистісно-орієнтований (інтелектуальний контекст, заснований на побудові психологічної характеристики особистості);

- функціонально-аналітичний (регламентує аналіз посадових обов'язків, коли діяльність працівника заснована на встановлених посадових обов'язках).

За наявних відмінностей обидва аспекти описуються на загальні характеристики управлінської компетентності, суть яких, на думку науковців, зводиться до таких положень [5, с. 103]:

- концентрація уваги на виконавчій діяльності та її результатах, а не на природних даних, інтелекті або здобутій освіті майбутніх фахівців;

- прагнення визначити й розвивати поняття управлінської компетентності, зважаючи на широкий емпіричний аналіз реальної поведінки.

У межах проведеного дослідження поняття «управлінська компетентність» доцільно визначити як особливу інтегральну якість суб'єкта, наділеного функціями управління, який поєднує істотний інструментарій ефективного здійснення управлінської діяльності, представлений мотиваційно-ціннісними, світоглядними, комунікативними складниками (знаннями, вміннями та здібностями тощо), вираженими в термінах спостережуваної поведінки.

Зміст управлінської компетентності П. Гончаров визначає як готовність і здатність керівника виокремлювати, точно формулювати, цілісно і глибоко аналізувати проблеми і знаходити з більшої кількості альтернативних підходів до їхнього вирішення найдоцільніші й ефективніші щодо конкретної ситуації [3, с. 128]. Водночас розуміння сутності управлінської компетентності та особливостей її формування Л. Олійник пов'язує з виконанням управлінцем низки специфічних функцій у межах управлінської діяльності [8, с. 45], структура яких представлена на рис. 1.

Задля відображення сутності управлінської компетентності вважаємо за доцільне розглянути окреслені функції. Організаційно-виконавча функція полягає у встановленні постійних і тимчасових взаємин між усіма суб'єктами управління, визначення порядку й умов функціонування [7, с. 127]. Реалізація планово-прогностичної функції є початком будь-якого управлінського циклу [4, с. 33] й підсумком певного управлінського рішення, яке повинно бути обґрунтованим, актуальним, своєчасним і мати цільову спрямованість. Інформаційно-аналітична функція зводиться до створення інформаційної бази стану об'єктів управління, умов і параметрів процесу управління. Мотиваційно-цільова функція пов'язана з умінням майбутніх військових фахівців з управління ставити перед собою цілі та формувати в підлеглих уміння формулювати й усвідомлювати цілі й мотиви діяльності. Формування мотивів суб'єкта відбувається під впливом норм, правил, зразків, наявних у культурі суспільства. Водночас характерною рисою мотиваційно-цільової функції є узгодження індивідуальної, групової й колективної мети, дотримання намічених планів і регламенту діяльності [2, с. 23]. Зміст регулятивно-корекційної функції відображає контроль, постійну діагностику та корекцію стану керованих об'єктів. Регулятивно-корекційна управлінська функція дозволяє зіставити досягнуті результати із запланованими цілями. Отже, процес формування управлінської компетентності безпосередньо пов'язаний з оволодінням управлінськими вміннями, які забезпечують компетентне виконання управлінських функцій.

На основі теоретичного аналізу наукової літератури управлінську компетентність майбутніх фахівців із військового управління розглядаємо як актуальний вияв у діяльності таких базових і спеціальних компетенцій:

- здійснення випереджувального планування й моделювання;
- прогнозування процесів навчання;
- реалізація управлінських функцій шляхом удосконалення індивідуальних особистісних якостей;
- самостійне набуття нових знань і вмінь у галузі управління;

Рис. 1. Функції управлінської діяльності

– удосконалення професійної компетентності на основі осмислення перебігу та результатів власної діяльності;

– теоретичні та практикозорієнтовані знання, вміння й навички у сфері управління та управління власною діяльністю.

Висновки. Отже, управлінська компетентність майбутніх фахівців із військового управління відображає: розуміння процесу управління, індивідуальної та групової поведінки, системного аналізу, методів планування й контролю та кількісних методів прийняття рішень; уміння передбачити можливі наслідки (позитивні й негативні) від застосування управлінських рішень; здатність правильно інтерпретувати ситуацію, визначати, які чинники є найважливішими в конкретній ситуації і який ефект може спричинити зміна однієї або декількох змінних; уміння застосовувати конкретні управлінські прийоми, що забезпечують ефективне досягнення мети військового управління.

Специфічними особливостями управлінської компетентності майбутніх фахівців із військового управління за метою, завданнями, умовами, змістом, технологіями та результатами військової діяльності є: зумовленість мети й завдань військової служби соціальним замовленням суспільства та їхнє закріплення в законах, військових статутах і наказах; поєднання в завданнях різноманіття складників, які визначають поліфункціональність військової управлінської діяльності; інтегрований характер результатів військової діяльності, що охоплює боєготовність підрозділу (частини), морально-психологічного стану особового складу; відповідність індивідуальних якостей і дій військовослужбовця меті, завданням і функціям, котрі висуваються; соціально-правова, функціональна та часова регламентація військової управлінської діяльності (військово-професійної діяльності, відносин та особистісного розвитку військовослужбовців); екстремальність умов виконання професійних обов'язків; колективний характер військової служби й безпосередня взаємодія військовослужбовців у процесі діяльності та спілкування.

Перспективи подальших наукових розвідок убачаємо в розробці методичного забезпечення

для цілеспрямованого формування управлінської компетентності майбутніх фахівців із військового управління.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Борисюк О. Характеристика професійної компетентності майбутніх офіцерів ОВС. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна*. 2014. Вип. 1. С. 15–25.
2. Бурий С. Формування управлінської культури майбутнього офіцера у процесі практичної підготовки як педагогічна проблема. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки*. 2016. Вип. 1. С. 21–25.
3. Гончаров П. Содержание управленческой компетентности курсантов военных институтов внутренних войск МВД России. *Педагогический журнал*. 2013. № 1–2. С. 124–132.
4. Казак Т., Лобанов Е. Управленческая компетентность сотрудников органов внутренних дел в структуре их профессионального становления. *Психопедагогика в правоохранительных органах*. 2007. № 4(31). С. 33–35.
5. Мацевко Т. Психологічні особливості розвитку управлінської компетентності майбутніх магістрів військового профілю : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.09 / Нац. акад. оборони України. Київ, 2007. 225 с.
6. Мацевко Т. Управлінська компетентність офіцерів військово-соціального управління. *Вісник Національного університету оборони України*. 2015. Вип. (44). С. 148–153.
7. Олійник Л. Концептуальні засади навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів військово-соціального управління. *Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія*. 2014. Вип. 679. С. 124–133.
8. Олійник Л. Компетентнісний підхід як необхідна умова сучасної освіти у військовому університеті. *Проблеми освіти*. 2010. Вип. 65. С. 43–48.
9. Смирнов В. Профессиональная компетентность и стиль управления командира в экстремальных условиях. *Психопедагогика в правоохранительных органах*. 2007. № 4(31). С. 17–20.
10. Шанин С., Коровин Р., Шехматов С. Информационно-образовательное пространство в процессе профессиональной подготовки военного специалиста к управленческой деятельности. *Человеческий капитал*. 2015. № 6(78). С. 74–77.